

of introduction of інтегративного approach are examined in teaching of the articles of art at general school. Philosophical, psychological, didactics principles of introduction of integration approach are outlined in an educational process. Integration is determined by methodological basis of teaching of artistic disciplines.

Key words: integration approach, educational industry «Art», teaching of art, general school.

Стаття надійшла до редакції 14.03.2012 р.

Прийнято до друку 29.06.2012 р.

УДК 167/168:339.138-051

Р. А. Кубанов

**ТЕНДЕНЦІЇ ПОСТМОДЕРНІЗМУ В ОСВІТІ:
ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ НЛП У ПРОФЕСІЙНІЙ
ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МАРКЕТОЛОГІВ**

Освіта є тією галуззю, що підвладна впливу різноманітних зовнішніх чинників. Одним із таких чинників у кінці ХХ ст. став феномен постмодернізму, який виявив ознаки в культурному, соціальному та духовному житті світового суспільства. Власне постмодернізм являє собою не набір догм, канонів або істин, а абсолютно інший шлях збагачення й оновлення світогляду, світовідчуття суспільства та кожної окремої особистості. Під впливом постмодернізму сформувався новий підхід не тільки до літератури, історії, політики, але й до освіти, її теоретичної бази та практичної діяльності. Отже, назріла необхідність адаптувати педагогічну теорію до реалій кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Визначенню постмодерністських тенденцій у педагогічній теорії та практиці США присвячено дослідження С. Аронівца, Є. Боєра, В. Долла, Д. Лемке. Загальні аспекти філософії освіти в контексті постмодернізму вивчали такі українські науковці, як В. Вихрова, В. Загороднюк, К. Косак, М. Романенко. Бачення педагогічної стратегії розвитку освіти в контексті трансформацій доби постмодерну знайшло своє відображення в працях В. Андрущенко, І. Беха, С. Гончаренка, І. Зязюна, В. Кременя, В. Кушніра, П. Сауха, О. Сухомлинської. Утім говорити про довершеність парадигми освіти в культурному середовищі постмодерну, як і про однаковість у поглядах на її перспективність та критерії оцінювання ефективності на сьогодні ще зарано. На нашу думку, одним із шляхів подолання визначених суперечностей може стати адаптація нейролінгвістичного програмування до умов навчально-виховного процесу ВНЗ, яке ефективно використовують у сфері міжособистісної взаємодії та особистісного

розвитку за кордоном (Х. Адлер, С. Андреас, Р. Бендлер, Б. Боденхамер, В. Волкер, Дж. Гріндер, М. Холл).

Метою нашої статті є обґрунтування використання технологій НЛП у професійній підготовці майбутніх маркетологів як новітнього психолого-педагогічного напрямку в дусі постмодернізму.

Постмодерністська філософія освіти спирається на принципово новий образ людини та її місця в Універсумі. Проблема розвитку людини в ній постала в новому світлі. Йдеться про відмову від орієнтації на людину загалом (абстрактне розуміння) та надання переваги локально-неповторному в кожній особистості. Відповідно, відкидаються модерністські настанови на пізнання незмінної (одномірної) людської сутності, так само, як і вселюдських абсолютних цінностей – пізнавальних, етичних, естетичних, сакральних, які вважаються тепер умовними і конвенціональними. Слід підкреслити, що освіта постнеокласичної доби успішно розвивається на методологічній основі синергетики. Ідеї нестабільності, складності, нелінійності, спонтанності педагогічного процесу прекрасно корелюють із уявленнями про закономірності розвитку постнеокласичної науки, філософії, культури загалом. Нова модель освітньої реальності вибудовується на ґрунті принципів і прийомів мислення, що впливають з ідеї нелінійності. Глибоко закорінене в традиціях освіти і виховання лінійне мислення не тільки суперечить основній тенденції розвитку сучасної культури, а й перешкоджає реалізації креативного потенціалу постнеокласичної парадигми освіти. Особливістю постмодерністської філософсько-педагогічної концепції можна вважати її гуманістичну спрямованість і ціннісну багатогранність. Із реаліями сьогодення корелюється позиція М. Мамардашвілі в тому сенсі, що «сприймати світ науково зовсім не природно, а умовно в тому значенні, що це передбачає якісь передумови, які самі ще мають виникнути або ж мають бути створені людиною» [8, с. 6]. Створити ці передумови як запоруки свободи вибору форм пізнання за ознакою їх людиновимірності є нагальною потребою педагогіки.

На нашу думку, саме такі парадигмальні зрушення, врахування ситуації постмодернізму дають можливість продуктивно проаналізувати якісні зміни самого інституту освіти: а) тенденція до ліквідації інституціональної форми; б) діалогічність, відкритість, орієнтація на полікультурність у змісті освіти; в) зміна структури формальної освіти, що торкається усіх її етапів і рівнів, причому вища освіта набуває масового характеру. Звичайно, наслідком економічних змін служить переоцінювання цінності професії, яка є найважливішим чинником, що впливає на регулярну освіту.

Підготовка фахівців економічного профілю в нових соціально-економічних умовах незалежної України має бути спрямована на виховання в людини прагнення до економічних дій, формування самостійного дбайливого господаря, який відчуває потребу в розвитку особистої економічної культури, у інноваційному застосуванні знань на

практиці, у прагненні до ділового успіху [9, с. 49]. Важливим напрямом підготовки сучасних фахівців в галузі економіки є формування їхньої професійної компетентності, ділових якостей. Зазначимо, що питання професійної підготовки фахівців в галузі маркетингу вчені практично не розглядають, незважаючи на те, що професія маркетологів сьогодні є однією з затребуваних в економічній сфері народного господарства.

Діяльність маркетолога полягає в маркетинговому дослідженні ринку, зокрема – виявленні потенційних споживачів товару, визначенні найбільш перспективного асортименту продукції, кон'юнктурі товарного ринку та визначенні його різних сегментів, задоволенні адресних потреб споживачів, організації контролінгу, а також створенні позитивного іміджу певному виробникові, реклами його продукції тощо [10, с. 40]. Ці напрямки вимагають, щоб, вища освіта сьогодні орієнтувалася на розвиток пізнавального потенціалу майбутніх маркетологів, їхніх творчих здібностей, самостійності у прийнятті рішень, відповідальності за результати власної діяльності й опанування високопрофесійними навичками у галузі ділового спілкування. Для вирішення цього питання, визначимо особливості педагогічного інструментарію. На нашу думку, використання форм і методів організації навчально-виховного процесу, спрямованих на формування професійних орієнтацій студентської молоді полягає у виборі форм, методів і засобів навчально-виховного процесу, які забезпечують суб'єкт-суб'єкту взаємодію викладачів зі студентами та студентів між собою, співпрацю, діалогову взаємодію, стимулювання студентів щодо засвоєння ціннісних орієнтацій особистісного та професійного спрямування. Підкреслимо, що визначений напрямок ґрунтується на переході від авторитарної педагогіки до педагогіки суб'єкт-суб'єктних відносин, заснованої на співпраці й діалогових формах взаємодії; такі зміни в сутності навчально-виховного процесу, стимулюють студентів не тільки до освоєння професійних знань, умінь і навиків, але й до прагнення освоювати філософські і психолого-педагогічні аспекти діяльності людини в суспільстві.

Спираючись на метод деконструкції Ж. Дерріди, сучасні постмодерністи доводять, що знання можна не тільки «передавати», але й «виробляти» і, що «критерій результативності знання» все таки домінує. А для того, щоб «збільшити результативність знання», необхідно надати перевагу роботі в групах [11, с. 127]. Українська дослідниця О. С. Мілова вважає, що тільки навчання в групах дає найефективніші результати щодо досягнення навчально-виховних цілей та розвитку навичок «високоорганізованого мислення». Перевагами навчання в групах є: здатність підвищувати соціальну інтеграцію; залучати молодь до процесу активного навчання; розвивати вміння працювати в командах; використовувати на практиці навички навчання в співпраці; залучати студентів до активного оцінювання власного життєвого досвіду [12, с. 13]. Діалогова форма організації практичних занять дозволяє включити молодь в активну творчу діяльність, сприяти розкриттю й реалізації їхніх

можливостей. Спільний пошук рішення в групі дозволяє студентам міркувати вголос, аргументувати свою думку, активно слухати, оцінювати різні варіанти, що підсилює ціннісний потенціал навчання.

Суттєвим підґрунтям у цьому напрямку може стати використання концепції НЛП (нейролінгвістичного програмування). НЛП – це «мистецтво і наука удосконалення особистості». «Нейрон» – говорить про відношення до мислення або чуттєвого сприймання тобто до процесів, які протікають у нервовій системі і відіграють важливу роль у формуванні поведінки людини. «Лінгвістичний» – відсилає нас до мовних моделей, які є визначальними при досягненні порозуміння між людьми, на чому, власне, і тримаються всі комунікативні процеси. «Програмування» – вказує на той спосіб, за допомогою якого ми організуємо наше мислення, залучаючи почуття і переконання, для того щоб в кінцевому рахунку досягти поставлених цілей – подібно до того, як ми використовуємо комп'ютер для вирішення певних завдань за допомогою відповідного програмного забезпечення [2].

Згідно з теорією НЛП [1; 2; 3; 4; 5], мислення, пам'ять, створення уявних образів та усі інші когнітивні процеси постають результатом виконання певних програм нервової системи людини. В силу цього людський досвід можна представити як комбінацію чи синтез інформації, яку людина здобуває та опрацьовує засобами нервової системи. Люди в будь-якій діяльності (мисленнєвій, поведінковій, мовленнєвій) спираються на власні провідні репрезентативні системи, або модальності: візуальні – образи, аудіальні – звуки, кінестетичні – відчуття, оскільки це уприроднює й полегшує сприйняття та перероблення зовнішньої інформації, відбиваючись у вербальній та невербальній поведінці.

Основна характеристика яскраво вираженого студента-«візувала»: «бачити слова очима мозку». Коли він слухає лекцію, то швидко уявляє отриману інформацію у вигляді картинок. У розмові часто вживає фрази: уявіть собі, подивіться на, зверніть увагу, це виглядає так, розглянемо цю ідею, я погано уявляю, я не бачу виходу, на це не відразу падає зір; слова: дивитися, розглядати, передбачати, ілюструвати, помічати, виглядати; картина, фокус, уява, перспектива, вигляд, огляд; неясний, темний та ін., при цьому часто дивиться розмовнику в очі. Більше половини людей належить переважно до цього типу людей.

Слухач-«аудіал» надає великого значення звучанню слів, темпу й інтонаційному оформленню мовлення. Він здатний повторити почуте слово в слово, навіть коли здається, що він слухав неухважно. Студента-«аудіала» можна дуже легко відволікти, і йому під час написання важливої роботи складно зосередитися, якщо будуть зайві звуки (наприклад, шум в аудиторії). Для того щоб краще зрозуміти написане або почуте, він, радше за все, буде це проговорювати. Для опису свого досвіду такий студент використовуватиме наступні вирази: це звучить як, послухайте, пропускати повз вуха, задавати тон; слова: говорити, акцентувати, запитувати, чути, слухати; тон, звук, наголос, дисонанс; голосний,

монотонний, внятий, співзвучний, тихий. При спогадах «аудіал» погляд обертає вліво. При розмові часто повертається до співбесідника боком, в очі дивиться достатньо рідко.

Для студента-«кінестетика» такими характерними словами будуть: я відчуваю, кислий, схопити, підбирати, спекотний, торкатися, вологий тощо. Кінестетична система є найповільнішою, тому що змінити одне відчуття на інше – більш тривалий процес, ніж перевести погляд із одного предмета на інший або згадати різні звуки. Кінестетика легко виокремити серед інших, бо він говорить доволі повільно й швидкість процесу мислення так само уповільнена. Він мало жестикулює, орієнтований на тактильні відчуття й під час читання водить пальцями за словами, навчається, роблячи й оцінюючи ефективність знань і вмінь саме за діями. Згадуючи інформацію, кінестик дивиться прямо перед собою або вниз.

Студенти-«дигітали»: розумовий тип (люди «комп'ютери»). Люди цього типу висловлюються поняттями, пов'язаними з особистісними інтересами та поглядами. Їхні улюблені слова: цікаво, отже, знаю, вважати, вирішувати, розуміти, пам'ятати, мотивувати, робити, змінювати, усвідомлювати тощо. Для них найважливішим є внутрішній діалог. Найбільша кількість представників дигіталів – серед програмістів, шахістів і юристів.

У кожної людини розвинені здібності всіх репрезентативних систем. Але необхідно звертати увагу на ту, яка є «провідною», визначальною, ту, якою слухач «користується» частіше, ніж іншими репрезентативними системами через її особистісну зручність. Так, наприклад, при слові «телефон» аудіал почує дзвінок, візуал побачить апарат, кінестик відчує тяжкість трубки, дигітал подумає про інформацію отримувану по телефону [2, с. 33]. Ці відмінності психологи пояснюють за допомогою термінів: «репрезентативна система», «патерни», «предикати». Спираючись на дослідження відомих психологів [3; 4; 5], визначимося з їх трактуванням.

Репрезентативна система – це система кодування інформації в свідомості, тобто спосіб сприймання навколишнього світу і зберігання в мозку сприйнятої ззовні інформації. Так, частина людей переважно бачить навколишнє, інша частина – переважно чує його, інша – відчуває, ще інша – аналізує. Кожна людина з наявної в її рідній мові лексики підсвідомо обирає й застосовує слова й вислови, характерні для її домінантної репрезентаційної системи. Аналізуючи усну чи письмову мову людини, можна визначити цю домінантну систему. У цьому допоможуть списки сенсорно-позначених патернів – слів і словосполучень, властивих для мовців з візуальною, аудіальною, кінестетичною і дигітальною системами. Слова-предикати, що відповідають основним каналам сприйняття зовнішнього світу, є однією з виразних психолінгвістичних характеристик людини, її особистості.

На нашу думку, вищезазначена типологія дуже важлива для навчально-виховного процесу вищої школи. Так, у процесі спілкування

викладача із молоддю, підлаштування під репрезентативну систему студента збільшує кількість сприйнятої ним інформації, створює належний психологічний мікроклімат у студентській групі (молодій людині приємно поговорити з викладачем, який її розуміє).

Крім того, з метою використання інтерактивних технологій у педагогічному процесі, поділ студентів для роботи в малих групах доцільно проводити на основі вищенаведеної типології. Адже активні форми та методи навчання базуються на процесах сприйняття, пам'яті та уваги, які активізуються при спільній творчій роботі студентів в умовах емоційного комфорту в спілкуванні. Такий підхід співзвучний ідеям В. Лугового [6], який підкреслює, що в умовах реалізації у вищій школі концепції особистісно орієнтованого навчання, у процесі підготовки майбутнього фахівця необхідно враховувати менталітет українського народу, його національні традиції та цінності, регіональні особливості, зокрема, соціально-психологічні особливості студентської групи.

Анкетування, яке було проведено нами серед студентів-маркетологів різних вищих навчальних закладів (вибірка – 200 чол.) показало, що у луганської молоді переважає кін естетична (47,5 %) і аудіальна (29 %) репрезентативні системи. Отже, методика Пола Торренса дозволила нам з'ясувати домінуючий тип мислення, оскільки на практиці ми ніколи не зустрічаємося з «чистими» розумовими типами, а лише з відносним переважанням (акцентованістю) в роботі тієї або іншої півкулі головного мозку. З іншого боку, слід звернути увагу на те, що розвиток людини можна розглядати як гармонійний розвиток трьох репрезентативних систем, що значно розширює пізнавальні ресурси майбутнього фахівця. Відтак, процес пізнання світу людиною (що є важливим у процесі професійної підготовки), її взаємодія у сфері соціального і професійного середовища багато в чому залежать від рівня розвитку репрезентативних систем, соціальної перцепції, що, у свою чергу, зумовлює формування емпатійної здатності людини до співпереживання, спроможності зрозуміти мотиваційні спонуки іншої людини, вміння стати на її позицію. Тому важливим у процесі професійної підготовки є розвиток у майбутніх фахівців сфери почуттів.

На нашу думку, слід підкреслити, що одним із аспектів навчального процесу вищої школи є завдання не нав'язувати молоді, а допомогти їй освоїти нові зразки суспільної та культурної діяльності, правильно використовуючи відповідні технології, здатні сприяти та коректувати цей процес. Як відомо, в процесі навчальної діяльності студентів, викладачу належить провідна роль, як організатору педагогічного процесу. Самостійність й ініціативність майбутніх фахівців при цьому можуть виявлятися тільки в обмежених рамках, зумовлених вимогами навчального плану та педагогічною майстерністю самого викладача. Тому вважаємо, що аудиторна діяльність не може виступати самостійним ефективним засобом для формування професійно-ціннісних орієнтацій студентів. Становлення особистості студента, зокрема, розвиток його ціннісної сфери

й професійних якостей передбачає гармонійне поєднання навчальної, наукової, позанавчальної та суспільної діяльності. Причому усі вказані напрямки навчально-виховної роботи повинні поєднуватися в єдину систему, яка характеризується чіткою професійно-педагогічною спрямованістю.

Таким чином, постмодерністська філософія освіти розвивається в руслі провідних тенденцій еволюції сучасної світової культури. Вона формується на ґрунті нелінійного мислення, трактуючи освіту, як актуалізацію творчого потенціалу педагогічного процесу, вільного від обмежень, які були характерні для класичної освітньо-виховної парадигми. Зокрема, нова система цінностей освіти передбачає переосмислення характеру педагогічної взаємодії, де замість одностороннього впливу викладача на студента приходить ідея симетричності стосунків. На нашу думку, поділення студентів-маркетологів на малі групи за типом репрезентативної системи особистості за допомогою технологій НЛП і використання діалогового спілкування в навчально-виховному процесі допоможе досягнути цієї мети.

Утім, порушені нами питання – це не єдине, що викликає стурбованість та потребує окремого дослідження. Актуальною проблемою, дотичною до теми нашого дослідження, є проблема вивчення доволі кволої реакції суспільства й вищої освіти на виклики постмодернізму – мотиви нігілістичних настроїв, агресивного пафосу, пороків в системі освіти України – потужного чинника соціалізації особистості.

Список використаної літератури

- 1. Бакиров А. С.** С чего начинается НЛП / А. С. Бакиров. – М. : КСП+, 2001. – 320 с.
- 2. Гриндер М.** НЛП в педагогике / М. Гриндер, Л. Ллойд. – М. : ИОИ, 2001. – 320 с.
- 3. Ковалев С. В.** НЛП педагогической эффективности / С. В. Ковалев. – Воронеж : МОДЭК, 2001. – 208 с.
- 4. Макларен Я.** Искусство общения. Методы НЛП на практике / Я. Макларен. – М. : Эксмо, 2002. – 320 с.
- 5. Молден Д.** Менеджмент и могущество НЛП / Д. Молден. – К. : София, 1997. – 243 с.
- 6. Луговий В. Є.** Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні (теоретико-методологічний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13. 00. 01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / В. Є. Луговий. – К., 1993. – 46 с.
- 7. Мержевицкая Т. А.** Время постмодерна и мирозренческой трансформации: методология общественного познания / Т. А. Мержевицкая // Філософські дослідження : зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету. – Вип. 2. – Луганськ, 2001. – С. 176 – 189.
- 8. Мамардашвили М.** Сознание как философская проблема / М. Мамардашвили // Вопросы философии. – 1990. – № 10. – С. 3 – 18.
- 9. Гіптерс З.** Виховання діловитості і творчості майбутніх фахівців економічного профілю / З. Гіптерс // Рідна школа. – 2005. – № 12. – С. 49 –

52. **10. Міщенко Г.** Маркетинг і вища освіта / Г. Міщенко // Вісник книжкової палати. – 2004. – № 8. – С. 38 – 41. **11. Лиотар Ж.-Ф.** Состояние постмодернизма // Ж.-Ф. Лиотар. – СПб. : Алтея, 1995. – 360 с. **12. Мілова О. Є.** Тенденції постмодернізму в педагогічній теорії та практиці США (60 – 90-ті роки ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13. 00. 01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / О. Є. Мілова. – Луганськ, 2009. – 20 с.

Кубанов Р. А. Тенденції постмодернізму в освіті: використання технологій НЛП у професійній підготовці майбутніх маркетологів

У статті розглянуто та проаналізовано особливості філософсько-педагогічної концепції постмодернізму, вплив постмодерністських ознак на розвиток вищої освіти. Філософія постмодернізму, критикуючи класичну світову парадигму в цілому, не могла не підштовхнути до формування нової педагогічної теорії. Ці тенденції обґрунтовують можливість застосування технологій НЛП у професійній підготовці майбутніх маркетологів. Проаналізовано педагогічний підхід до розподілу студентів-маркетологів на малі групи за типом репрезентативної системи особистості за допомогою технологій НЛП і особливості використання діалогового спілкування в навчальному процесі університету.

Ключові слова: філософія, педагогіка, концепція, модерн, НЛП, маркетологи.

Кубанов Р. А. Тенденции постмодернизма в образовании: использование технологий НЛП в профессиональной подготовке будущих маркетологов

В статье рассматриваются и анализируются особенности философско-педагогической концепции постмодернизма, влияние постмодернистских признаков на развитие высшего образования. Философия постмодернизма, критикуя классическую мировую парадигму в целом, не могла не подтолкнуть к формированию новой педагогической теории. Эти тенденции обосновывают возможность применения технологий НЛП в профессиональной подготовке будущих маркетологов. Проанализирован педагогический подход к делению студентов-маркетологов на малые группы по типу репрезентативной системы личности с помощью технологий НЛП и особенности использования диалогового общения в учебном процессе университета.

Ключевые слова: философия, педагогика, концепция, модерн, НЛП, маркетологи.

Kubanov R. Tendencii postmodernism in education: the use of technologies of NLP is in professional preparation of future marketing specialists

In the article examined and analysed the feature of philosophical-pedagogical conception of postmodernism, influence of postmodernism signs on development of higher education. Philosophy of postmodernism, criticizing a classic world paradigm on the whole, could not not urge on to forming a new pedagogical theory. These tendencies ground possibility of application of technologies of NLP in professional preparation of future marketing specialists. The process of divisions students-marketing specialists is analysed on small groups on the type of the reprezentaciynost' system of personality by technologies of NLP and features of the use of dialog intercourse in the educational process of university.

Key words: philosophy, pedagogics, conception, modernist style, NLP, marketing specialists.

Стаття надійшла до редакції 13.03.2012 р.

Прийнято до друку 29.06.2012 р.

УДК 377:005.921

Н. М. Родіонова

**СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СИСТЕМИ
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ**

Система професійно-технічної освіти є однією з важливіших ланок національної освітньої мережі, що пояснюється низкою об'єктивних обставин. По-перше, в її межах здійснюється підготовка робітничих кадрів, а також кадрів середньої ланки, що безпосередньо залучені до створення продукту суспільної праці. По-друге, професійно-технічна освіта відіграє значну соціальну роль, оскільки вона характеризується досить високим рівнем доступності, за яким поступається лише середній та набагато випереджає вищу, що у наслідку відкриває можливість здобути її широким верствам населення та в перспективі забезпечити їх працевлаштування та отримання заробітної плати. По-третє, в межах досліджуваної системи забезпечується органічна взаємодія та баланс попиту і пропозиції на ринку праці.

Однак у сучасних умовах, розвиток системи професійно-технічної освіти потребує запровадження прогресивних реформ, спрямованих на забезпечення її ефективності та дієвості у стратегічній (довгостроковій) перспективі. Зазначені обставини обумовлюють потребу розробки науково-методичних основ та обґрунтованих положень в напрямку